

Effectmeting

Wereldmuseum

Effectmeting Revitaliseringsplan 2005-2008 van het Wereldmuseum Rotterdam

1 Korte omschrijving van het advies

De Rotterdamse Raad voor Kunst en Cultuur ziet twee belangrijke knelpunten in het huidige functioneren van het Wereldmuseum. Het eerste knelpunt heeft het met veel andere volkenkundige musea in de Westerse wereld gemeen. De museumcollectie sluit niet goed meer aan bij de noden van de hedendaagse samenleving. De collectie is immers een weerspiegeling van de koloniale geschiedenis van Europese landen, terwijl de actuele samenleving het resultaat is van naoorlogse migratiebewegingen. Voorts komt het huidige Wereldmuseum over als een verzameling op zich veelal interessante activiteiten (Schatkamers, Reispaleis, Evenaar, tijdelijke tentoonstellingen, Marokkaans cultureel erfgoed, reisbureau, winkel, café), die qua doelstelling, doelgroep en uitstraling behoorlijk van elkaar verschillen. Er lijkt een harde en herkenbare, alles samenbindende kern te ontbreken.

De Rotterdamse Raad voor Kunst en Cultuur beoordeelt het door de directie opgestelde Revitaliseringsplan positief. Het nieuwe beleid reageert op deze twee knelpunten, komt met een voorstel voor een duidelijk gezicht (de totaalbeleving waarbij in de presentatie alle zintuigen worden geprikkeld) en beantwoordt de vraag naar de plaats van de collectie in het geheel van de activiteiten. Culturele bedrijfsvoering en de relatie tussen cultuur en economie is een centraal thema in het nieuwe beleid en daarmee sluit het aan bij de zoektocht naar nieuwe vormen van samenwerking tussen culturele instellingen en marktpartijen. Intelligente vormen van publiekprivate samenwerking komen in de plaats van instellingen die louter op subsidies voortdrijven of die zich beperken tot traditionele vormen van sponsoring. Het Wereldmuseum kiest voor een plek in het hart van de economie, kiest voor een daadwerkelijke inhoudelijke samenwerking met marktpartijen en vindt partners die effectief de sfeer in het gebouw beïnvloeden.

De vraag van de gemeente in hoeverre de restaurantformule in dienst staat van een duidelijk omschreven inhoudelijke missie kan positief worden beantwoord. De invulling van de horecafunctie, met als uitgangspunt een flexibel gebruik van de ruimte en een steeds veranderende opzet direct gerelateerd aan steeds wisselende thema's, relativeert het beeld dat eerder is ontstaan van een te overheersende horeca in het museum. Indien en voor zover de horeca subtiel en niet dominant wordt gepresenteerd als onderdeel van een thema waarin ook de andere onderdelen van het museum betrokken zijn, kan deze functie zeer wel bijdragen aan de museale missie.

Over het algemeen ondersteunt de Rotterdamse Raad voor Kunst en Cultuur de beleidskeuze die het Wereldmuseum nu maakt. In deze zin adviseert hij het gemeentebestuur in te stemmen met deze keuze en de weg vrij te maken voor de voorgestelde ruimtelijke reorganisatie. Wel dient het inhoudelijke museale concept op verschillende terreinen nog nader te worden uitgewerkt, parallel aan de uitwerking in een ruimtelijk programma van eisen en ontwerpen voor de verbouwing. Verschillende vragen over het collectiebeheer, het verwervingsbeleid, de keuze van de thema's, de aandachtsgebieden en de organisatie van het museum moeten bij deze uitwerking aan de orde komen. De horecafunctie krijgt in het advies aparte aandacht, gelet op het riskante karakter ervan.

2 Gang door het gemeentelijk apparaat

Bij brief van 24 januari 2006, kort na het uitbrengen van het advies, stelt wethouder Kunstzaken aan de commissie Cultuur van de gemeenteraad voor om het Wereldmuseum op te dragen een ondernemingsplan op te stellen waarin wordt

ingegaan op de zaken die door de Raad zijn gevraagd. Tijdens de commissievergadering van 9 februari 2006 bleek, dat naast de wethouder ook de leden van de commissie zich goed konden vinden in de vragen en kanttekeningen van de Raad. De weg voor de museumdirecteur om de nieuwe koers in te slaan werd vrijgegeven, echter onder de voorwaarde dat uit nadere voorstellen zou blijken dat aan de kanttekeningen van de Raad tegemoet kon worden gekomen. Voor zover bekend is het ondernemingsplan tot op dit moment niet opgesteld. Ook op andere wijze zijn de vragen van de Raad door het Wereldmuseum niet beantwoord.

3 Waarneembare effecten

Hier doet zich de vreemde situatie voor, dat tijdens het schrijven van het raadsadvies de terugkoppeling naar de museumdirectie veel effect had. Nog tijdens het proces van ontwikkeling paste de directie haar beleidsnota aan, gelet op de vragen die haar werden voorgelegd en de gesprekken die met haar werden gevoerd. Na vaststelling van het advies en behandeling daarvan in de gemeenteraadscommissie werden echter geen nadere voorstellen meer ontwikkeld of documenten aangeboden.

4 Beoordeling

Rondom het Wereldmuseum is vrij snel een conflictueuze stemming gekomen. De beleidskeuzes van de directeur werden in de samenleving niet door iedereen ondersteund, om het voorzichtig uit te drukken; binnen de organisatie ontstonden strubbelingen en er kwamen onaangename berichten in de media. Een belangrijke en in Nederland nogal gezaghebbende bruikleengever sprak zich expliciet uit tegen de nieuwe koers van het museum en dreigde zijn collectie terug te trekken. De zakelijk adjunct-directeur van het museum en hoofd communicatie vertrokken, evenals verschillende conservatoren en andere medewerkers. De communicatie met het museum werd daardoor niet gemakkelijker, constateerde ook de dienst Kunst en Cultuur. Terwijl nog een jaar geleden het Rotterdamse Huis voor de Culturele Dialoog, Kosmopolis, triomfantelijk de mooiste ruimte in het museum (de Balzaal) kreeg aangeboden, heeft de directeur van Kosmopolis inmiddels laten weten het museumgebouw te zullen verlaten. Ook het reisbureau Kras is inmiddels verdwenen. Het Reispaleis, een uiterst succesvol onderdeel van het museum, is definitief gesloten. Er hangt helaas een geur van malaise rondom het Wereldmuseum.

In wezen wordt niet voldaan aan een essentiële voorwaarde voor het laten slagen van het proces van heroriëntatie van het museum. In het advies van de Raad wordt die voorwaarde aldus geformuleerd: "De lijn die het museum nu inzet is geen gemakkelijke. Om telkens alle museale activiteiten strak te ordenen rondom een thema vereist een strakke regie van alle museale functies. Het is een bewerkelijk concept dat veel sturing en aandacht van de directie vraagt. Telkens moeten alle neuzen in dezelfde richting worden geplaatst en dat is geen vanzelfsprekend iets in musea waar van oudsher afdelingen betrekkelijk zelfstandig opereren." Geconstateerd moet worden, dat de directie tot op heden onvoldoende sturing kan geven aan de organisatie om tot het nieuwe, goed geïntegreerde beleid te komen. Daar staat overigens wel eens een succesje tegenover: de Tibettentoonstelling was in ieder geval publicitair en qua bezoekersaantal succesvol. Het verbouwingsplan is inmiddels gereed. Na de bouwvak kan met de verbouwing worden begonnen. Het museum sluit nu tijdelijk de deuren. De toekomst van het museum na de oplevering van de bouw is echter beleidsmatig en inhoudelijk-museaal niet duidelijk. Over de rol van de collectie, van de commercie, van de horeca bestaat onzekerheid. Communicatief is schade aangericht en het is niet duidelijk hoe dat wordt gerepareerd. Het tentoonstellingsprogramma voor de komende jaren roept vragen op. Het verbouwingsplan is niet publiek gemaakt, waardoor niet beoordeeld kan worden of dit een adequaat museumgebouw oplevert.

5 Vervolgstappen

De Raad lijkt niet in de positie om zelf stappen te ondernemen. Het is nu aan Burgemeester en Wethouders en vooral wethouder Cultuur om richting Wereldmuseum actie te ondernemen. Bekend is dat de dienst Kunst en Cultuur en de wethouder regelmatig overleg hebben met de directie.